

3. ÜNİTE

AHLAKİ DAVRANIŞLAR

Ünitemize Hazırlanalım

1. "Hiçbir baba, evlâdına güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermemiştir." (Tirmizî, Birr, 33.) hadisinde anlatılmak istenen mesajı büyüklerinize sorunuz. Aldığınız cevapları defterinize yazınız.
2. Lokman suresinin 12 -17. ayetlerinin meallerini okuyunuz.
3. Ahlakla ilgili atasözü ve deyimleri araştırarak defterinize yazınız.
4. Toplumumuzda değer verilen davranışları düşünerek defterinize not alınız.

Kavramlar : Ahlak, değer, tutum, davranış

1. Güzel Ahlaki Tutum ve Davranışlar

Arkadaşlar arasında olması gereken ahlaki davranışlar sizce nelerdir? Niçin?

Ahlak kelime anlamı olarak mizaç, tabiat, huy anlamına gelir. Terim olarak ise ahlak, insanlarda bulunan iyi ve kötü tüm özellikleri kapsamakla birlikte daha çok güzel davranışlar için kullanılır. ¹Ahlaki ilkelerin hepsinin amacı insanları güzel ahlaka yöneltmektir. İnsan kötü tutum ve davranışlardan uzaklaşıp ahlaki ilkelere yaklaştığı zaman güzel davranışlar sergiler. Güzel davranışların arttığı bir toplumda ise huzur ve güven ortamı oluşur. Yüce Allah insanların güzel davranışlara yönelmesini ve kötü davranışlardan uzaklaşmasını “... iyiliği emret, kötülükten alıkoy...”² ayetiyle emretmiştir. Hz. Peygamber de güzel ahlakla Müslüman arasındaki sıkı bağı şöyle vurgulamıştır: “Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır.”³

Davranış, insanların dışarıya yansıyan her türlü hal ve hareketleridir. İslam dini, insanların birbirlerine yakınlaşmasını sağlayacak davranışların yayılmasını ister. Davranışlar, kişinin ahlaki anlayışlarını da yansıtır. Ahlak anlayışı güzel olan insan güzel davranışlar sergiler. Kur’an’da ahlaki davranışların güzelliği şöyle vurgulanmıştır: “**O takva sahipleri ki, bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.**”⁴

BİLGİ KUTUSU

İslam ahlakı, hayatı yönlendiren ilkelerden oluşur. Bu ilkelerin temel kaynağı,

Kur’an-ı Kerim,

Hz. Muhammed’in (s.a.v.) hayatı ve sözleridir.

BİLGİ KUTUSU

Tutum, bir sorunu ele alış biçimi, bir kimsenin bir sorun karşısında tuttuğu yol, davranış şeklidir.

Değer, bir toplumda benimsenmiş ve yaşatılmakta olan her türlü duygu, düşünüş, davranış, kural ve kıymettir. Söz ve davranışların doğru-yanlış, güzel-çirkin, iyi-kötü şeklinde tanımlanmasını sağlayan temel etken değer anlayışıdır.

1 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 12.

2 Lokmân suresi, 17. ayet.

3 Ebû Dâvûd, Sünnet, 15.

4 Âl-i İmrân suresi, 134. ayet.

İslam dini insanlara iyiliği emretmiş ve kötülük yapmayı yasaklamıştır. Hz. Muhammed (s.a.v.) bu konuda uygulamalarıyla insanlara örnek olmuştur. Kişi, tutum ve davranışlarında Hz. Peygamberi örnek aldığı ölçüde iyi bir Müslüman olur. Yüce Allah, Hz. Peygambere hitaben **“Sen elbette yüce bir ahlaka sahipsin.”**⁵ buyurarak onun ahlakının üstünlüğünü belirtmiştir. Bir diğer ayette de insanlara hitaben **“Andolsun, Allah’ın Resulünde sizin için Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah’ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.”**⁶ buyrulurak Hz. Peygamberin güzel ahlakının örnekliğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca Hz. Aişe’ye (r.a.) Hz. Peygamberin ahlakı sorulduğunda “O’nun ahlakı Kur’an’dı.” diye yanıt vermiştir.⁷

Günlük hayatımızda bize güzel davranılması kendimizi iyi hissettirir. Bu nedenle kendimize nasıl davranılmasını istiyorsak başkalarına da aynı şekilde davranmalıyız. Hz. Peygamber bu konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: *“Sizden biri kendisi için istediğini (Müslüman) kardeşi için de istemedikçe (gerçek anlamda) iman etmiş olamaz.”*⁸ Toplumdaki ilişkilerimiz dostluk, adalet, sevgi, yardımseverlik gibi değerler üzerine kurulursa hem Allah’ın (c.c.) emirlerini yerine getirmiş hem de toplumsal huzuru sağlamış oluruz.

PAYLAŞALIM

Aşağıda verilen ayette toplumsal ilişkilerde önemsenmesi gereken tutum ve tavırlarla ilgili ne gibi ipuçları vardır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

“Allah’ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah’tan bağışlama dile...”

(Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.)

5 Kalem suresi, 4. ayet.

6 Ahzâb suresi, 21. ayet.

7 Müslim, Müsâfirîn, 139.

8 Buhârî, İman, 7.

BULALIM

“Müslüman, dilinden ve elinden (gelecek kötülükler konusunda) Müslümanların güven içinde oldukları kimsedir.”

(Buhârî, İman, 5.)

“Nerede olursan ol, Allah’a karşı sorumluluğunun bilincinde ol! Kötülüğün peşinden iyi bir şey yap ki onu yok etsin. İnsanlara da güzel ahlâka uygun biçimde davran!”

(Tirmizî, Birr, 55.)

“Mümin, ne insanları karalayan ne lânet eden ne kaba ve kötü sözlü ne de hayâsız birisidir.”

(Tirmizî, Birr, 48.)

Yukarıdaki hadislerde vurgulanan ahlaki kavramlar nelerdir? Bulunuz.

Adalet

Adalet; hak ve hukuku gözetmek, her şeye hakkını vermek, her şeyi yerli yerinde yapmak ve doğruluk anlamlarına gelir.⁹ Adalet, toplum düzeninin sağlanması için vazgeçilmez bir değerdir. İnsanlar haksızlığa uğradığında sorunlarının adaletle çözülmesini ister. Adaletin hâkim olduğu toplumlarda insanlar kendini huzurlu hisseder. Adalet olmadığında ise zulüm, taşkınlık, haksızlık gibi davranışlar artar. Böylece insanlar arasındaki ilişkiler olumsuz yönde etkilenir.

Yüce Allah herkese adaletiyle muamele eder. O, yaratmış olduğu varlıklardan da adaleti gözetmesini ister. Allah (c.c.) Kur’an-ı Kerim’de insanlara haksızlık yapmamalarını öğütlemiş ve adalete uygun yaşamalarını emretmiştir. **“Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”**¹⁰ ayetiyle insanları güzel davranışlara yönlendirmiş ve onlara adaletli davranmalarını emretmiştir.

Adaletli olmak Allah’ın (c.c.) hoşnutluğunu ve sevgisini kazanmaya vesiledir. Kur’an-ı Kerim’de **“...Eğer hükmedecek olursan, aralarında adaletle hükmet. Çünkü Allah, âdil davrananları sever.”**¹¹ buyrulmuştur. Adaleti ilke edinmek bizleri dünya ve ahiret mutluluğuna götürecektir.

Makam, mevki, zenginlik, fakirlik, akrabalık, komşuluk, güç ya da acizlik gibi sebeplerle adaletten vazgeçilemez. Kur’an-ı Kerim’de bu konu şöyle vurgulanmıştır: **“Ey iman edenler!**

TARTIŞALIM

Adalet ile eşitlik kavramlarını düşünerek aralarındaki farklılıkları tartışınız.

9 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 5.

10 Nahl suresi, 90. ayet.

11 Mâide suresi, 42. ayet.

Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa, Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. (Onları sizden çok kayırır.) Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”¹²

BİLGİ KUTUSU

Allah'ın (c.c.) isimlerinden biri de Adl'dir. Çok adil, asla zulmetmeyen, hakkaniyetle hükmeden, haktan başkasını söylemeyen ve yapmayan anlamlarına gelir.

Ahlaki davranışlarda en güzel örnek olan Hz. Muhammed (s.a.v.) adalet konusunda da insanlara örnek olmuştur. Onun hayatı cahiliye toplumunda yaygın olan adaletsizlik ve zulümlerle mücadele ederek geçmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) bu toplumda adalete dayalı sosyal bir düzeni yerleştirmeye çalışmıştır. O, bu konudaki hassasiyetini “... Her hak sahibine hakkını ver...”¹³ Onların sana iyi davranmaları nasıl senin onlar üzerindeki hakkın ise aralarında adaletli davranman da onların senin üzerindeki haklarıdır.”¹⁴ sözleriyle dile getirmiştir.

Adalet hayatın her alanında önemli bir değerdir. Özellikle ailede fertlerin birbirlerine adil davranması gerekir. Aile fertleri arasında ayırım yapılmaksızın saygı gösterilmeli ve herkesin hakkı gözetilmelidir. Hz. Muhammed (s.a.v.) konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: “Allah'tan korkun, çocuklarınız arasında adaleti gözetin.”¹⁵

Adalet, sosyal ilişkilerimizi etkileyen bir kavramdır. Çünkü adalet çevremizle iletişimizde davranışlarımıza yön veren önemli bir değerdir. Yapmadığımız bir davranışla suçlanmak ya da hakkımızın çiğnenmesi kendimizi kötü hissettirir. Bu hissettiğimiz olumsuz duyguları başkasına yaşatmamak için bizler de davranışlarımıza özen göstermeliyiz.

YAZALIM

Aşağıda verilen boşluğa adalet kavramını anlatan bir akrostiş yazınız.

- A
- D
- A
- L
- E
- T

12 Nisâ suresi, 135. ayet.

13 Buhârî, Savm, 51.

14 Ebû Dâvûd, Büyû', 83.

15 Buhârî, Hibe, 12, 13.

Görsel 34

OKUYALIM

*Yarın Hakk'ın divanına varılır,
Ruz-u mahşer günü sual sorulur.
Günahın tartarlar mizan kurulur,
Orda haklı hakkın olsa gerektir.*

*Genç Abdal Hakk'a yakın olana,
İtikadı bütün sadık olana,
Hakikatte Hakk'a aşık olana,
Dîvanda şefaât olsa gerektir.*

Genç Abdal

(Mehmet Teyfik OYTAN, Bektaşiliğin

İç Yüzü, s. 109.)

Dostluk

İslam dini toplumsal ilişkilerin sevgi, saygı ve yakınlığa dayalı olmasını ister. Bu yakınlığı sağlayan unsurlardan biri de dostluktur. Dostluk iki insan arasında derin sevgi ve saygıyı ifade eden bir değerdir. İslam dini insanları toplumda dostluk, sevgi, kardeşlik bağına güçlendirecek davranışlara yönlendirmiştir.

Yüce Allah öncelikle kimlerin dost edinilmesi gerektiği konusunda Kur'an'da şöyle buyurmuştur: **“Sizin dostunuz ancak Allah'tır, Resulüdür ve Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı kılan, zekâtı veren müminlerdir.”**¹⁶ Allah'ı (c.c.) dost edinmek O'na olan derin sevgi, saygı ve bağlılığın ifadesidir. Resulü dost edinmek ise onu herkesten çok sevmek ve onun davranışlarını örnek almaktır. Allah (c.c.) ve Resulünü sevmek bu sevgiyi kalplerinde taşıyan müminleri de severek birlik ve beraberlik içinde kardeşçe yaşamakla mümkündür.

Hz. Peygamber insanlar arasındaki dostluk bağına önem vermiş ve kendi arkadaşlık ilişkileriyle de bunu göstermiştir. Allah Resulü; *“Mümin cana yakındır. (İnsanlarla) yakınlık kurmayan ve kendisiyle dostluk kurulamayan kimsede hayır yoktur.”*¹⁷ buyurarak müminlerin kendileriyle yakınlık kurulabilen kişiler olmaları gerektiğini belirtmiştir. Hz. Muhammed'in (s.a.v.), Hz. Ebu Bekir (r.a.) ile olan dostluğu bu konuda güzel bir örnektir. O, Hz. Peygamberi hayatı boyunca yalnız bırakmamıştır. Hz. Ebu Bekir (r.a.), Hz. Peygamberi hem malı hem de canıyla desteklemiştir. Hz. Ebu Bekir (r.a.), Hz. Peygamberin hicret arkadaşıdır.

Hz. Peygamber, insanlara hicret arkadaşı olan Hz. Ebu Bekir'den bahsederken *“kardeşim ve arkadaşım”*¹⁸ ifadelerini kullanmıştır.

16 Mâide suresi, 55. ayet.

17 Ahmed b. Hanbel, II, 400.

18 Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 3.

Görsel 35

“Allah katında arkadaşların en hayırlısı, arkadaşına karşı hayırlı davranandır...” (Tirmizî, Birr, 28.)

Hz. Peygamber, dostluğun ölçüsünü ve nasıl sürdürüleceğini bizzat yaşayarak göstermiştir. Arkadaşlarını hasta iken ziyaret etmiş, ihtiyaç hallerinde onları yalnız bırakmamıştır. Onların sıkıntılarını paylaşmış, sevinçlerine de ortak olmuş ve onları çok sevmiştir. Ancak bu sevginin de ölçülü olması gerektiğini, “Sevdiğini ölçülü sev, belki bir gün düşmanın olur. Nefret ettiğinden de ölçülü nefret et, belki bir gün dostun olur.”¹⁹ diyerek ifade etmiştir.

Bizler de Hz. Peygamberin teşvik ettiği şekilde yakınlık ve dostluk kurulabilecek insanlar olmaya gayret etmeliyiz. Kendi davranışlarımızı güzelleştirmeli sonra bu davranışları başkalarından beklemeliyiz. Ayrıca dost edinirken de seçici davranmalıyız. Hayatta birbirimizi destekleyecek, birbirimize hakkı tavsiye edecek, güvenilir dostlar edinmeliyiz.

Dürüstlük

Dürüstlük, insanın söz ve davranışlarında doğru olması ve yalandan uzak durmasıdır. İslam dininin en önemli değerlerinden biridir. Dürüst insan hem çevresindekilere güven verir hem de Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarına uygun yaşadığı için O'nun rızasını kazanır.

Söz ve davranışlarda dürüstlüğe uygun hareket etmek toplumda güven duygusunu artırır. İnsanların uyumlu bir ortamda yaşayabilmesi için bu emniyet ortamının sağlanması gerekir. Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmuştur: **“Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır.”**²⁰ Yine diğer bir ayette iman edip doğru davranışlar sergileyenlerin Allah (c.c.) tarafından cennetle müjdelendiği şöyle bildirilmiştir: **“Şüphesiz 'Rabbimiz Allah'tır.' deyip de sonra dosdoğru olanlar var ya onların üzerine melekler iner ve derler ki: “Korkmayın, üzülmeyin, size (dünyada iken) vadedilmekte olan cennetle sevinin!”**²¹

¹⁹ Tirmizî, Birr, 60.

²⁰ Ahzâb suresi, 70-71. ayetler.

²¹ Fussilet suresi, 30. ayet.

Hız. Peygamber hayatı boyunca doğruluk ve dürüstlüğün en güzel örneği olmuştur. Bu nedenle Mekkeliler kendisine İslam'dan önce "Muhammedü'l- Emin" demişlerdir. Mekkeliler müşrikler bile Hız. Muhammed'i (s.a.v.) yalancılıkla suçlayamamıştır. Çünkü o hayatı boyunca hiç yalan söylememiştir.

Hız. Peygamber doğruluğun önemini ve sonuçlarını şöyle vurgulamıştır: "Doğrulukta ayrılmayın. Çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında 'doğru' olarak tescillenir. Yalandan sakının! Çünkü yalan (insanı) kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında 'yalancı' olarak tescillenir."²² Hız. Peygamber hayatı boyunca dürüstlüğe önem vermiş, yalancılığa götüren her türlü davranıştan da Müslümanları sakındırmıştır. Allah Resulü bu konudaki hassasiyeti nedeniyle, şakayla dahi yalan söylenmemesi gerektiğini şöyle vurgulamıştır: "Yalancılıktan kaçın. Çünkü ister ciddi olsun isterse şaka yollu olsun yalan söylemek Müslüman'a yakışmaz."²³

PAYLAŞALIM

Eğrinin Hali

Doğru ile eğri çıkmış yola
Doğru sapmadan gitmiş yola
Eğri sapmış sağa sola

Doğru sormuş:

"Sendeki bu hal ne ola?"

"Ben eğriyim." demiş eğri

"Saparım hep sağa sola."

Yukarıdaki şiire göre doğruluk ile eğriliğin özellikleri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

DÜŞÜNELİM

Dürüst insanlara neden çok değer verildiğini ve saygı duyulduğunu düşününüz.

Görsel 36. "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" (Hûd suresi, 112. ayet.)

22 Müslim, Birr, 103-105.

23 İbn Mâce, Sünnet, 7.

Dürüst insanlar ailesinde ve çevresinde sevilir. Çünkü söz verdiklerinde sözünde duran, kendilerine bir şey emanet edildiğinde emanete sahip çıkan güvenilir kişilerdir. Dürüst insan başkalarını aldatmaz, zor durumda bile yalana başvurmaz. Dolayısıyla çevremizde sevgi ve saygı görmek istiyorsak doğru sözlü ve dürüst olmalıyız.

Öz Denetim

Öz denetim kişinin dışarıdan bir baskı olmaksızın, davranışlarını denetleyip sınırlaması, kendini kontrol edebilmesidir. Toplumsal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürüebilmesi için insanların kendilerini öz denetime tabi tutması gerekir. İnsan bu sayede davranışlarını ve isteklerini kontrol eder.

İnsan, söz ve davranışlarından sorumlu bir varlıktır. Yüce Allah, Kur'an'da insanın sorumlu bir varlık olduğunu şöyle bildirmiştir: **"İnsanoğlu kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır?"**²⁴ Bu ayet gösteriyor ki İslam dininde insanlar davranışlarında tamamen serbest bırakılmamıştır. Her Müslümanın hal ve hareketlerinde uyması gereken birtakım kurallar vardır. Bu kuralların amacı insanları güzel davranışlara yönlendirmek ve Yüce Allah'ın rızasına uygun olmayan tavırlardan da sakındırmaktır.

Hz. Peygamber Müslümanların her zaman Allah'a (c.c.) karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmesi gerektiğini şöyle belirtmiştir: *"Nerede olursan ol Allah'a karşı gelmekten sakın; yaptığın kötülüğün arkasından bir iyilik yap ki bu onu yok etsin. İnsanlara karşı güzel ahlakın gereğine göre davran."*²⁵ Bu nedenle davranışlarımızı daima kontrol etmeliyiz.

YAZALIM

Aşağıdaki bölüme yapmak istediklerinizi, bu isteklerden kimlerin nasıl etkileneceğini ve yapılmasının doğru olup olmadığını yazınız.

Yapmak İstediklerim:

-
-
-
-
-
-

Kim, Nasıl Etkilenir?

-
-
-
-
-
-

Yapmam Doğru mu?

-
-
-
-
-
-

24 Kıyâmet suresi, 36. ayet.

25 Tirmizî, Birr, 55.

Her şeyi gören ve bilen Allah'a (c.c.) inanan insan, yaptıklarının bilindiğinin farkında olur. Bu bilinç inanan insanı, doğruluğa ve kontrollü bir hayata sevk eder. Her istediğini yapmaması gerektiğini bilir. Ahirette hesap vereceği düşüncesiyle Allah'ın (c.c.) kendisine yüklediği sorumluklara göre yaşamaya gayret eder. İnsan bu sorumluluğun aksine hareket ettiğinde Allah'ın (c.c.) kalbine yerleştirmiş olduğu utanma duygusu onu engellemelidir. Allah Resulünün şu sözü de bu gerçeği vurgulamaktadır: *"İnsanlık, ilk günden beri bütün peygamberlerin üzerinde ittifak ettikleri bir söz bilir: Şayet utanmıyorsan dilediğini yap!"*²⁶

Öz denetime sahip olan kişi nerede nasıl davranması gerektiğini bilir. İslam dini kişinin kendini kontrol edebilmesi için hükümleriyle inananlara güzel ve kötü davranışlar konusunda rehberlik eder. Yüce Allah, iyi bir kul olarak yaşayabilmeleri için insanlara rehber olarak Kur'an-ı Kerim'i göndermiş, Kur'an'ı bizzat yaşayarak göstermesi için de Hz. Muhammed'i (s.a.v.) görevlendirmiştir. Bu husus bir hadiste şöyle vurgulanmıştır: *"Sözün en güzeli Allah'ın kitabıdır. Rehberliğin en güzeli ise Muhammed'in rehberliğidir."*²⁷

Davranışlarını kontrol altında tutmak, şeytanın hile ve tuzaklarına karşı bilinçli olmak ve Müslümana yakışır bir öz denetim duygusuyla yaşamak her Müslümanın gayesidir. Aksi halde nefsinin her istediğini yapan ve Allah'ın (c.c.) emrettiği yoldan ayrılan kişi, nefsinin isteklerini Allah'ın (c.c.) isteklerinin önüne geçirmiş olur. Bu durum Kur'an'da şöyle belirtilmiştir: **"Kendi nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gör-dün mü? Ona sen mi vekil olacaksın?"**²⁸

Bir kişinin öz denetim sahibi olması ve davranışlarını Allah'ın (c.c.) isteklerine göre düzenlemesi, bir meyve bahçesinin bakımını yapmaya benzer. Bahçedeki zararlı otlar ve böceklerle mücadelenin sürekli yapılması gerekir. Aksi takdirde bahçedeki verim düşer ve zamanla geri dönülmez zararlar oluşur. İnsanın da nefsinin gayrimeşru arzularıyla ve şeytanla mücadelesi sürekli bir öz denetimi gerektirir. Bu mücadele Kur'an'da **"Nefsini arandıran elbette kurtuluşa ermiştir."**²⁹ ayetiyle ifade edilmiştir.

Öz denetim sahibi bir Müslüman, kendisini sürekli kontrol altında tutar ve sorumluluk bilinciyle nefsini hesaba çeker. İnsanlarla ilişkilerinde kendisine yapılmasını istemediği davranışları başkalarına yapmamaya özen gösterir. Bu konuda Hz. Muhammed (s.a.v.), imanın hangi hallerde daha değerli olacağını soran Muâz b. Cebel'e *"... Kendin için istemediğini insanlar için de istemediğin zaman."*³⁰ diyerek cevap vermiştir.

İbadetler Müslümanın öz denetim sahibi olmasını sağlar. Namaza devam eden bir müslüman **"(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah'ı anmak elbette**

26 Buhârî, Edep, 78.

27 Ahmet b. Hanbel, Müsned, III, 320.

28 Furkan suresi, 43. ayet.

29 Şems suresi, 9. ayet.

30 Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 248.

en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı biliyor.”³¹ ayetinde belirtildiği gibi kendisini kötülüklerden uzak tutmaya çalışır. Oruçla nefsini kontrol altına almayı öğrenir. Öte yandan öz denetim sadece kişinin kendi davranışlarıyla sınırlı değildir. Kişinin kötülük ve haksızlıklara karşı duyarlı olması ve bu konuda üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi de gerekir. **“Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten alıkoyar ve Allah’a inanırsınız.”³²** ayeti Müslümanların kendi iç dünyalarındaki duyarlılığın sosyal hayata yansımaları gerektiğini bildirmektedir. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) şu hadisi de öz denetimin insanlar arasındaki ilişkiyi düzenleyen boyutuna dikkat çekmektedir: *“Bir kötülük gören kişi onu eli ile değiştirsin. Buna gücü yetmez ise dili ile değiştirsin. Bunu da yapamazsa kalbi ile o kötülüğe karşı tavır koysun (onu hoş görmesin) ki bu da iman eden kişinin asgarî yapması gereken şeydir.”³³*

Sabır

Sabır sözlükte engelleme, direnç gösterme, kararlılık, cesaretli olma, acele etme anlamlarına gelir. Dinî bir terim olarak ise sabır; hoş gitmeyen olaylar, insanı zorlayan durumlar karşısında dünya ve ahiret yararlarını düşünerek insanın kalbinde yer tutan sükûnet ve dayanma kuvveti, Allah’a (c.c.) sığınıp güvenerek bela ve felaketlere direnç gösterme anlamlarına gelir.

İslam dininde müminlerin sabrederek Allah’tan (c.c.) yardım dilemeleri istenmiş ve bu konuda şöyle buyrulmuştur: **“Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah’tan yardım isteyin. Çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir.”³⁴** Diğer bir ayette ise **“Rabbinin rızasına ermek için sabret.”³⁵** buyrulurken Yüce Allah’ın rızasını kazanmanın yolunun sabretmek olduğu vurgulanmıştır.

BULALIM

Her renk bir harfi temsil etmektedir. Aynı renkteki kutulara aynı harfleri yazarak sabır kavramına yakın anlamlı kelimeleri bulunuz.

M			A				
S	E	B					
		H				Ü	L
		T			N		K

31 Ankebut suresi, 45. ayet.

32 Âl-i İmrân suresi, 110. ayet.

33 Nesâî, İman, 17.

34 Bakara suresi, 153. ayet.

35 Müddessir suresi, 7. ayet.

Sabır, iman ile birlikte ele alınması gereken bir kavramdır. Yaşanılan güçlükler karşısında sabırlı davranmak imanlı olmanın bir gereğidir. Zira Hz. Peygamber ve ilk Müslümanların Mekke dönemindeki en belirgin özelliği zorluklara ve baskılara sabretmeleri ve imanlarından taviz vermemeleriydi. Öyle ki Hz. Muhammed'e (s.a.v.) "İman nedir?" diye sorulduğunda "Sabırlı ve müsamahalı olmak."³⁶ diye buyurmuştur. Sahabe de onun bu konudaki tavrını kendilerine örnek almış ve zorluklara karşı sabretmiştir.

Görsel 37.

"...Sabredenlere, mükafatları hesapsız ödenecektir."
(Zümer suresi, 10. ayet.)

Hz. Peygamberin hayatı sabır konusunda güzel örneklerle doludur. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) anne ve babası o küçükken vefat etmiştir. Çok sevdiği evlatlarının ölümünün acısını yaşamıştır. İslam'ı tebliğinde yaşadığı sıkıntılar nedeniyle doğup büyüdüğü Mekke'den Medine'ye göç etmiştir. Bütün bu sıkıntılara gösterdiği sabırla Hz. Peygamber Müslümanlara örnek olmuştur. Aslında zorluklar karşısındaki bu tutum sadece Allah Resulünün değil bütün peygamberlerin yoludur. Sabır, Hz. İsmail'in (a.s.) ve Hz. İbrahim'in (a.s.) teslimiyetinde³⁷, Hz. Yusuf'u (a.s.) kaybettiğinde Hz. Yakub'un (a.s.) gözyaşlarında³⁸, Hz. Eyüp'ün (a.s.) başına gelenlere karşı gösterdiği sebatta³⁹ farklı boyutlarıyla karşımıza çıkar.

YORUMLAYALIM

Aşağıda verilen ayet ve hadiste güzel ahlakla ilgili hangi değerler öne çıkmaktadır? Yorumlayınız.

"Hz. Peygamber bir kabrin başında ağlamakta olan bir kadına rastladı ve 'Allah'tan kork ve sabret.' dedi. Kadın, 'Git başımdan, başıma gelen musibeti sen yaşamadın!' diye cevap verdi. Hz. Peygamberi tanımıyordu. Kendisine onun Peygamber olduğu söylendi. Bunun üzerine kadın Hz. Peygamberin kapısına gitti, kapıda bekleyen herhangi bir görevli yoktu. Ona 'Seni tanıyamadım.' dedi. Hz. Peygamber de 'Sabır ancak (musibetin) ilk başa geldiği anda olmalıdır.' buyurdu."

(Buhârî, Cenâiz, 31.)

"O takva sahipleri ki bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever."

(Âl-i İmrân suresi, 134. ayet.)

36 Ahmed b. Hanbel, IV, 386.

37 bk. Saffât suresi, 102. ayet.

38 bk. Yûsuf suresi, 18. ayet.

39 bk. Enbiyâ suresi, 83-84. ayetler.

Bu örneklerde de görüldüğü üzere sabır sadece zorluklara tahammül ve pasif bir bekleyiş değildir. Sabır, Allah'a tevekkül ederek yaşanan sıkıntıların üstesinden gelmek için çaba harcamak ve elden gelen gayreti göstermektir. Sabır, aynı zamanda Allah'a (c.c.) kulluk etmede, emirlerine uyup yasaklarından sakınmada ve nefsin isteklerine karşı direnmede müminleri motive eden önemli bir değerdir. Hz. Peygamberin ifadesiyle; "*Sabır, müminlerin yolunu aydınlatan bir ışıktır.*"⁴⁰ Bizler de peygamberlerin örneği doğrultusunda başımıza gelen zorluklarla mücadele ederek sabretmeliyiz.

Saygı

Saygı; kişiyi diğer insanlara karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya yönelten bir değerdir.⁴¹ Bu değer vesilesiyle insanlar birbirinin haklarını korur ve karşısındakine müsamahayla yaklaşır.

İslam dinine göre müminlerin özelliklerinden biri de Allah'a (c.c.) olan saygılarıdır. Bu konu Kur'an'da şöyle vurgulanmıştır: "**(O takva sahipleri ki) onlar, görmedikleri halde Rablerine candan saygı gösterirler...**"⁴² Müslümanların Yüce Allah'a olan saygıları insanlara olan davranışlarına da yansır. Zira her canlının yaratıcısı ve yaşatıcısı Allah'tır (c.c.). O'na olan saygının göstergesi olarak O'nun yarattıklarına da saygı duyulması gerekir.

Kur'an-ı Kerim'de insanın saygın bir varlık olduğu şöyle ifade edilmektedir: "**Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık.**"⁴³ Ayette de belirtildiği gibi şerefli kılınan insan buna layık bir hayat sürmelidir. Zira insan ilişkilerinde saygının ortadan kalkması, insanı en şerefli varlık durumundan uzaklaştırır. Haksızlık, zulüm, iftira, alay etmek gibi tutum ve davranışlar saygı bağıni zedeler ve insanları hem Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmaktan hem de birbirlerinden uzaklaştırır.

Görsel 38. "*Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir.*"

(Tirmizî, Birr, 15.)

40 Müslim, Taharet, 1.

41 bk. TDK sözlüğü, s. 1714.

42 Enbiyâ suresi, 49. ayet.

43 İsrâ suresi, 70. ayet.

Güzel ahlaki ile örnek olan Hz. Peygamber saygın bir insanın nasıl olması gerektiği hususunda Müslümanlara yol göstermiştir. O her insana yaratılıştan hak ettiği saygıyı göstermiştir. Hz. Peygamber muhataplarına ismen seslenmiş⁴⁴, çocuklara selam vermiş⁴⁵, çocukların hatırlarını sormuş⁴⁶, yerine göre gençlerden izin istemiş⁴⁷, konuşanı can kulağıyla dinlemiştir.⁴⁸ Onun bütün bu davranışları konumu ve cinsiyeti ne olursa olsun insana duyduğu saygının göstergesidir.

NOT EDELİM

“Müslüman, Müslümanın kardeşidir, ona hainlik yapmaz, ona yalan söylemez, onu yüzüstü bırakmaz. Müslüman’ın ırzı, malı ve kanı saygındır, ona dokunulamaz. Takva işte şuradadır (kalptedir). Müslümanın, Müslüman kardeşini küçük görmesi, kötülük olarak ona yeter.”

(Tirmizî, Birr, 18.)

TAMAMLAYALIM

Aşağıda boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle tamamlayınız.

- Ben saygın bir varlığım çünkü
- Ailem bana.....konularında saygı gösterir.
-
durumlarda saygısızlık yapılması beni çok rahatsız eder.
-özelliklerime saygı duyulması benim için çok önemlidir.
-
toplumdaki saygıya zarar veren tutum ve davranışlardır.

44 bk. Buhârî, İlim, 49.

45 bk. Müslim, Selâm, 14.

46 bk. Buhârî, Edep, 81.

47 bk. Buhârî, Müsâkât, 10.

48 bk. Tirmizî, Şemâil, 160.

Sevgi

Sevgi, insanı bir şeye ya da bir kimseye yakın ilgi göstermeye yönelten duygudur.⁴⁹ Bu duygu sebebiyle insanlar birbiriyle yakınlık kurar ve yakınlıklarını devam ettirir. Sevgi duygusu insanların dünyada barış ve mutluluk içinde yaşamasına da vesile olur.

Sevgi, Allah (c.c.) tarafından yarattıklarının kalplerine yerleştirilmiş bir duygudur. O, kullarından hem kendisini hem de birbirlerini sevmelerini istemiştir. Bu sebeple Hz. Peygamber, insanlar arasındaki sevgiyi artıracak davranışlara teşvik etmiş, zarar verecek davranışlardan da sakındırmıştır.⁵⁰ Hz. Peygamber, müminlerin birbirlerine olan sevgisi hakkında şöyle buyurmuştur: *“Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermeye, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer.”*⁵¹

Görsel 39. Sevgi, aileyi ayakta tutan en önemli değerlerden biridir.

Müslümanların her konuda olduğu gibi sevgi konusundaki ölçüsü de Hz. Peygamberin davranışları olmalıdır. Hz. Muhammed (s.a.v.) sevdiğini ölçülü sevmiş ve sevgide aşırılıktan uzak durulmasını tavsiye etmiştir.⁵²

Hz. Muhammed (s.a.v.) sevgiyle ilgili bir diğer ölçüyü şöyle vurgulamıştır: *“Amellerin en faziletlisi Allah için sevmek ve Allah için nefret etmektir.”*⁵³ Hz. Peygamber bu konudaki sözleri Yüce Allah tarafından Kur’an’da şöyle belirtilmiştir: **“İnsanlar arasında Allah’ı bırakıp da O’na ortak koşanlar vardır. Onları, Allah’ı severcesine se-**

49 bk. TDK sözlüğü, s. 1742.

50 bk. Müslim, Birr, 25.

51 Müslim, Birr, 66.

52 bk. Tirmizî, Birr, 60.

53 Ebû Dâvûd, Sünnet, 2.

verler. Müminlerin Allah'a olan sevgisi daha güçlü bir sevgidir..."⁵⁴ Hz. Peygamber, ayette anlatıldığı şekilde hem Allah'ı (c.c.) hem de tüm yaratılanları güçlü bir sevgiyle sevmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) sevdiği insanlara sevdiğini söylemiş ve sevgilerini dile getirmeleri konusunda müminleri teşvik etmiştir. O; hayvanlara, bitkilere, doğaya kısacası Allah'ın (c.c.) yarattığı her şeye sevgiyle bakmış ve onları korumuştur.

OKUYALIM

Hz. Dâvûd'un (a.s.) sevgiyle ilgili duası:

"Allahım! Senden seni sevmeyi, seni seven kişiyi sevmeyi, senin sevgine ulaştıran ameli isterim. Allahım! senin sevgini bana kendimden, ailemden ve soğuk sudan daha sevimli eyle."

(Tirmizî, Deavât, 72.)

Hz. Peygamber hayatı boyunca insanları birbirlerine yaklaştıran ve aradaki sevgi bağına kuvvetlendiren davranışlara rehberlik etmiştir. Hediyeleşmeyi teşvik etmiş,⁵⁵ Müslümanlar arasında selamlaşmanın yayılmasını istemiş,⁵⁶ Müslümanların birbirlerine tebessüm etmelerinin sadaka olduğunu belirtmiş,⁵⁷ küskünleri barıştırmıştır.⁵⁸

Allah'ın (c.c.) emirleri ve Hz. Peygamberin örnekliliği bize gösteriyor ki sevgi hayatımız için önemli bir duygudur. Bu duyguyu bize bağışlayan Yüce Allah, yarattığı canlıları, üzerinde yaşadığımız evreni korumamızı ve birbirimizi sevmemizi istemiştir. Bizler de birbirimize değer vermeli ve birbirimizi incitecek kötü davranışlardan uzak durmalıyız. Böylece hem Allah (c.c.) tarafından sevilen bir kul hem de toplum tarafından değer verilen bir insan oluruz.

Sorumluluk

Sorumluluk, kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi ve mesuliyet anlamlarına gelir. Sorumluluk duygusu insan hayatına yön veren önemli bir değerdir. Bu duygunun yardımıyla insan görevlerini bilir ve bu bilinçle hayatını devam ettirir.

İslam dini, insanı sorumlu bir varlık olarak kabul etmiş ve davranışlarından sorumlu tutmuştur. Yüce Allah, toplumlara

Görsel 40.

İnsanın ailesine karşı sorumlulukları vardır.

54 Bakara suresi, 165. ayet.

55 bk. Buhârî, Büyû, 31.

56 bk. Müslîm, İman, 93.

57 bk. Tirmizî, Birr, 36.

58 bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 50.

peygamber göndererek onlara sorumluluklar yüklediğini şöyle bildirmiştir: **“Kim doğru yolu bulmuşsa, ancak kendisi için bulmuştur; kim de sapmışsa kendi aleyhine sapmıştır. Hiçbir günahkâr, başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz.”**⁵⁹ Diğer bir ayette de Yüce Allah insanların sorumluluklarını yerine getirmedeki durumlarını şu şekilde bildirmiştir: **“Allah, bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararındır. (Şöyle diyerek dua ediniz): “Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri de yükleme! ...”**⁶⁰

İnsanın Allah’a (c.c.) karşı en önemli sorumluluğu kulluktur. Bu bilinçle yaşayan Müslüman, hayatındaki dinî, ahlaki, toplumsal, hukuki sorumluluklarını da bilir ve üzerine düşen görevleri yerine getirir. Allah’a (c.c.) karşı sorumluluğunun bilincinde olan insanın diğer bir yükümlülüğü de anne ve babasına yöneliktir. Yüce Allah bu konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: **“(Ey Muhammed!) De ki: “Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri haber vereyim: O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anaya, babaya iyi davranın...”**⁶¹ Bu konuyla ilgili Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *“Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter.”*⁶²

Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah’a (c.c.) kulluk sorumluluğunu yerine getirmenin yanında peygamberlik vazifeleri konusunda da çok titiz davranmıştır. O bazen geceleri ayakları şişinceye kadar namaz kılmış⁶³, Allah’ı (c.c.) zikretmiş ve Allah’tan (c.c.) bağışlanma dilemiştir.⁶⁴ Bir yandan Allah’ın (c.c.) kendisine verdiği risalet görevini en güzel şekilde yerine getirmiş diğer yandan da evindeki işleri diğer aile reisleri gibi kendisi görmüştür.⁶⁵

Hz. Peygamberin davranışlarını örnek alan bizler de verilen görevleri ihmal etmeden en iyi şekilde yerine getirmeye çalışmalıyız. Kulluk sorumluluklarımızı, ailedeki, okuldaki, toplumdaki görevlerimizi zamanında ve gerektiği gibi yerine getirmeliyiz. Böylece hem Allah’ın (c.c.) rızasına uygun yaşamış hem de toplumda çalışkanlığıyla tanınan saygın bir insan oluruz.

59 İsrâ suresi, 15. ayet.

60 Bakara suresi, 286. ayet.

61 En’âm suresi, 151. ayet.

62 Ebû Dâvûd, Zekât, 45.

63 bk. Buhârî, Teheccüd, 6.

64 bk. Buhârî, Daâvât, 3.

65 Buhârî, Edep’ül Müfred, 190.

YAZALIM

Aşağıdaki karışık harfleri anlamlı bir kelime olacak şekilde yazınız.

U S K U O R L M L U

T E İ S U L M Y E

F Z İ V E A

Ö G V R E

.....
.....
.....
.....

Vatanseverlik

Vatan insanın üzerinde yaşadığı ve değer verdiği topraktır. Vatansever ise vatanını, milletini büyük bir tutkuyla seven, bu uğurda her türlü özveride bulunan kimseye denir. İnsan bu duyguyla yaşadığı ülkeye değer verir ve onun uğrunda fedakârlık yapar. Vatanseverlik ülkeyi iç ve dış tehditlere karşı korumayı ve ülkenin kalkınması için çalışmayı gerektirir. Kişi bencil düşünmeyip ülkesi adına faydalı bir şeyler yaptığında milletini en güzel şekilde temsil etmiş olur ve bu da onu gerçek bir vatansever yapar.

Görsel 41. "Sahipsiz olan memleketin batması haktır, Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır."

Mehmet Akif ERSOY

İslam dini Müslümanları vatanını sevmeye ve korumaya teşvik etmiştir. Tehditlere karşı korunmasını ve mücadele edilmesini istemiştir. Hz. Peygamber "Bir gün ve bir gece nöbet tutmak, bir ay oruç tutup, geceleri namaz kılmaktan daha hayırlıdır. Şayet kişi nöbette ölürse yapmakta olduğu işin sevabı devam eder ve kabirdeki sorgu meleklerine karşı güven içinde olur."⁶⁶ buyurarak vatani korumanın bir ibadet olduğunu vurgulamıştır.

66 Müslim, İmâre, 163.

Görsel 42. 15 Temmuz Türk milletinin vatanseverliğini gösterdiği bir gündür.

İslam dininde şehitlik ve gazilik övülen mertebeler olmuştur. Şehit, Allah (c.c.) yolunda ve kutsal kabul edilen din, vatan, namus, mal, can uğruna öldürülendir. Gazi ise savaşa gidip büyük yararlılıklar gösteren ve sağ olarak dönen müminlere denir. Toplumda gazi ve şehitlere saygı duyulmuş ve hürmet gösterilmiştir. Yüce Allah şehitlikle ilgili şöyle buyurmuştur: **“Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Allah’ın lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde Rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadırlar. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehit kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar.”**⁶⁷ Hz. Peygamber de gaziliğin önemiyle ilgili şöyle buyurmuştur: *“Kim bir gazinin gölgelenmesi için (çadır başışlarsa) Allah da kıyamet günü onu gölgelendirir. Kim bir gaziyi başkasına muhtaç olmayacak şekilde donatırsa, ölünceye kadar gazi gibi sevap kazanır.”*⁶⁸

Vatanseverlik insanın içinden gelen bir duygudur. Zira insan doğduğu, büyüdüğü yere ve o yerin kültürüne ayrı bir sevgi duyar. Geçmişin izlerinin bulunduğu bu toprakla yakın bir ilişki kurar. Bu topraktan uzaklaştığı zaman üzülmüş ve tekrar vatanına dönme isteği hisseder. İşte bu yüzden Hz. Peygamber de doğduğu Mekke’yi ayrı sevmiş, ayrılmak zorunda kaldığında üzülmüş ve Medine’deyken oraya özlem duymuştur. Mekke’nin fethinde ise Mekke’ye olan sevgisini şu sözleriyle dile getirmiştir: *“(Ey Mekke!) Vallahi sen Allah’ın en hayırlı ve en sevimli olan beldesisin. Senden çıkarılmış olmasaydım seni asla terk etmezdim.”*⁶⁹

67 Âl-i İmrân suresi, 169-170. ayetler.

68 Ahmed b. Hanbel, I, 21.

69 Tirmizî, Menâkıb, 68.

Görsel 43

OKUYALIM

Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor

Şehitler tepesi boş değil,
Biri var bekliyor.
Ve bir göğüs, nefes almak için;
Rüzgar bekliyor.
Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye;
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli,
Kim demiş meçhul asker diye?
Destanını yapmış, kasideye kanmış.
Bir el ki; ahretten uzanmış,
Edeple gelip birer birer öpsün diye faniler!
Öpelim temizse dudaklarımız...
Fakat basmasın toprağına
Temiz değilse ayaklarımız.
Rüzgarını kesmesin gövdeler...
Sesinden yüksek çıkmasın nutuklar, kasideler.
Geri gitsin alkışlar geri,
Geri gitsin ellerin yapma çiçekleri!
Ona oğullardan, analardan
Dilekler yeter...

Yazın sarı, kışın beyaz
Çiçekler yeter!
Söyledi söyleyenler demin,
Gel süngülü yiğit, alkışlasınlar
Şimdi sen söyle söz senin.
Şehitler tepesi boş değil,
Toprağına kahramanlar bekliyor...
Ve bir bayrak dalgalanmak için;
Rüzgar bekliyor!
Destanı öksüz, sükutu derin
Meçhul askerini;
Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli,
Kim demiş meçhul asker diye?...

Arif Nihat Asya

(Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor, s. 19.)

Vatan sadece üzerinde yaşanan bir toprak olmayıp ayrıca orada yaşayan insanın kimliğinin bir parçasıdır. İnsanlar yaşadıkları topraktan aldıkları kültür ve değerlerle donanır ve milleti meydan getirir. Din, dil, gelenek gibi değerler, üzerinde yaşayan vatandaşlar için yaşadığı toprağı daha değerli kılar ve millet şuurunu hareket etmeye de aracı olur. Millet şuuruna sahip olan vatansever kişi ülkesine asla ihanet etmez. Memleketini seven insan onu kalkındırıp geliştirecek faaliyetler için çalışır, ülkesine zarar verecek her türlü tutum ve davranıştan uzak durur.

Bizler de vatanımızı sevmeli ve ülkemizin refah seviyesini artırmak için çok çalışmalıyız. Öncelikle okuldaki görevlerimizi en iyi şekilde yerine getirmeli ve başarılı olmalıyız. Milletçe ortaya koyduğumuz çalışmalara destek olmalıyız. Ayrıca geçmişte yaşanan olaylardan ders çıkarmalı, her türlü tehdit ve tehlikeye karşı ülkemizi korumalıyız.

Yardımseverlik

Görsel 44

Görsel 44. Yardımseverlik bir erdemdir.

Yardımsever; yoksullara, düşkünlere, yardıma muhtaç olanlara iyilik ve yardım etmeyi seven kişidir. Yardımsever olmak iyi bir insan olmanın gereğidir. Çünkü iyi insan başkalarının ihtiyaçlarına duyarsız kalmaz ve onlara yardımcı olur. Yardımlaşma varlıklı kimselerle yoksul kimseler arasındaki sevgi ve kardeşlik bağlarını güçlendirir, kıskançlığı ortadan kaldırır. Bu sayede toplumun farklı kesimleri arasında da denge ve huzur sağlanmış olur.

Kur'an-ı Kerim'de yardım edilmesi gereken kişiler belirtilmiş ve yardım etmenin kibir ve övünme gibi duygulara sebep olmaması gerektiği vurgulanmıştır: **"Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez."**⁷⁰

İslam dini Müslümanları yardımseverliğe teşvik etmiş ve yardımların ihtiyaç sahiplerini incitmeden yapılmasını istemiştir. Konuyla ilgili Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"Mallarını Allah yolunda harcayan sonra da harcadıklarının peşinden (bunları) başa kakmayan ve gönül incitmeyenle-**

70 Nisâ suresi, 36. ayet.

rin, Rab'leri katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de.”⁷¹ Ayrıca Allah (c.c.) diğer bir ayette yardım yapılırken kibirden uzak durulması gerektiğini şöyle bildirmiştir: “**Ey iman edenler! Allah’a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın...**”⁷²

Kuran-ı Kerim’de yardımlaşmanın iyilikler konusunda olması gerektiği, kötülükler konusunda yardımlaşmanın doğru olmadığı şöyle dile getirilmiştir. “... **İyilik ve takva (Allah’a karşı gelmekten sakınma) üzere yardılaşın. Günah ve düşmanlık üzere yardılaşmayın. Allah’a karşı gelmekten sakının...**”⁷³

Hız. Peygamber birçok ahlaki erdemde insanlığa örnek olduğu gibi yardımseverlikte de örnek olmuştur. Bir gün Hız. Peygamberin evinde bir koyun kesilir. Hız. Aişe (r.a.) koyunun ön kolu hariç kalan kısmın tamamını komşularına dağıtır. Hız. Muhammed (s.a.v.) eve geldiğinde “*Koyundan ne kadar kaldı?*” diye sorar. Hız. Aişe (r.a.) ona, “koyunun şu ön kolu hariç hiçbir şey kalmadı.” der. Bu cevaba karşılık Hız. Peygamber şöyle buyurur: “*(Demek ki) ön kolu hariç tamamı bize (sevap olarak) kalmıştır.*”⁷⁴

YAZALIM

Elinizde imkân olsaydı kime, nasıl ve nasıl yardım ederiniz? Yazınız.

Kime?

.....
.....
.....

Nasıl?

.....
.....
.....

Niçin?

.....
.....
.....

Hız. Muhammed (s.a.v.) mal ve servet biriktirmekten uzak durmuş, malını ihtiyaç sahipleriyle paylaşmıştır. O, paylaşmanın malı eksiltmeyeceğini aksine bereketlendireceğini şöyle vurgulamıştır: “*Kulların sabaha eriştiği her gün (yeryüzüne) iki melek iner. Bu iki melekten biri, ‘Allah’ım malını, hayır yolunda harcayan kişiye (harcadığı malın yerine) yenisini ver.’ der. Diğeri de ‘Allah’ım malını (hayır yollarında harcamayarak) elinde tutan (cimrilik eden) kişinin malını telef et.’ der.*”⁷⁵

71 Bakara suresi, 262. ayet.

72 Bakara suresi, 264. ayet.

73 Mâide suresi, 2. ayet.

74 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 33.

75 Buhârî, Zekât, 27.

Bizler de yardımseverliği bir ahlak olarak benimsemeli, çevremizdeki insanlara yardım etmeliyiz. Bilmeliyiz ki yardımseverlik insanı bencil davranışlardan uzaklaştırır. Böylece kişi etrafındaki insanların ihtiyaçlarına duyarlı ve cömert bir insan olur.

YAZALIM

Aşağıda boş bırakılan yerlere yardımseverliğin bireysel ve toplumsal faydalarını yazınız.

Yardımseverliğin Bireysel Faydaları

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

Yardımseverliğin Toplumsal Faydaları

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

2. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Salih (a.s.)

“Salih bir kul” ifadesi size neleri çağırıyor?

Hz. Salih (a.s.), Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini tebliğ etmek üzere Semûd kavmine gönderilen bir peygamberdir.⁷⁶ Soyu Hz. Nuh'a (a.s.) dayanır. Hz. Salih (a.s.) Semûd kavminin itibarlı ailelerinden birine mensuptu. Hz. Salih (a.s.), Kur'an-ı Kerim'de bildirildiğine göre kavminin kendisine güvendiği ve ümit beslediği bir kimsedir.⁷⁷

Semud kavmi önceleri tevhid inancına sahipken zamanla bu inançtan sapmış, put-perestliğe yönelmişti.⁷⁸ Bunun üzerine Yüce Allah bu kavme Hz. Salih'i (a.s.) göndermiş o da kavmine şöyle seslenmiştir: “... **Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısı-**

76 bk.Neml suresi, 45. ayet.

77 bk. Hûd suresi, 62. ayet.

78 bk.Şuarâ suresi, 141. ayet.

nız? Doğrusu ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim; artık Allah'tan sakının ve bana itaat edin. Ben buna karşı sizden bir ücret istemiyorum; benim ecrim ancak âlemlerin Rabbine aittir.”⁷⁹ Ancak onun bu çağrısını kabul etmeyen inkârcılar daha da ileri giderek Hz. Salih'i (a.s.) yalancılıkla, büyücülükle, uğursuzluk getirmekle ve şımarık olmakla suçlamışlardı.⁸⁰

Hz. Salih'in (a.s.) getirdiklerini inkârda ısrarcı olanlar ondan bir mucize istedi. Bu mucizeyle ilgili olarak Hz. Salih'in kavmine verdiği cevap Kur'an'da şöyle anlatılmıştır: **“Ey kavmim! İşte size mucize olarak Allah'ın bir devesi. Bırakın onu, Allah'ın arzında yayılıp otlasın. Ona kötülük dokundurmayın, yoksa sizi yakın bir azap yakalar.”**⁸¹ Salih peygamberin bu uyarısını dikkate almayan kavmi, mucize olarak gönderilen bu deveyi kestiler.⁸²

Deveyi kestikten sonra Hz. Salih'e (a.s.) şöyle demişlerdir: **“... Ey Salih, eğer sen peygambersen bizi tehdit ettiğin azaba uğrat bakalım...”**⁸³ Bunun üzerine Hz Salih (a.s.) **“ ... Yurdunuzda üç gün daha yaşayın...”**⁸⁴ der. Bu üç günün bitiminde meydan okumaları üzerine inkârcıların başlarına gelenleri Kur'an'ı Kerîm şöyle anlatmaktadır: **“Helâk emrimiz geldiğinde Salih'i ve beraberindeki iman etmiş olanları tarafımızdan bir rahmetle helâktan ve o günün rezilliğinden kurtardık. Şüphesiz Rabbin mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Zulmedenleri o korkunç uğultulu ses yakaladı da yurtlarında diz üstü çöke kaldılar. Sanki orada hiç yaşamamışlardı. Biliniz ki Semûd kavmi Rablerini inkâr etti. (Yine) biliniz ki Semûd kavmi Allah'ın rahmetinden uzaklaştı.”**⁸⁵

Hz. Salih'in (a.s.) bu kıssası, Hz. Peygamberin de ashabına ibret almaları için anlattığı olaylardan biridir. Hz. Muhammed (s.a.v.) Tebük seferinden dönüşte Hicr vadisinde konakladıklarında daha önce Semûd kavmine ait olan bu topraklardan su içmemeleri konusunda ashabını uyarmıştır.⁸⁶ Ayrıca geçmişte helak olmuş kavimlerin topraklarına girerken şu şekilde davranılmasını istemiştir: *“Onların başlarına gelen musibetin, sizin de başınıza gelmemesi için kendilerine zulmetmiş olan kimselerin yerleşim yerlerine ağlayarak (ibret alarak) girin.”*⁸⁷

79 Şuarâ suresi, 124-127. ayetler.

80 bk.Neml suresi, 47. ayet; Kamer suresi, 23-25. ayetler.

81 Hûd suresi, 64. ayet.

82 bk.Buhârî, Enbiyâ, 17.

83 A'râf suresi, 77. ayet.

84 Hûd suresi, 65. ayet.

85 Hûd suresi, 66-68. ayetler.

86 Buhârî, Enbiyâ, 17.

87 bk. Buhârî, Enbiyâ, 17.

3. Bir Sure Tanıyorum: Felak Suresi ve Anlamı

İnsanlardan gelecek zararlara karşı nasıl önlemler alırsınız?

Medine döneminde inmiştir. Beş ayetten oluşmaktadır. Sure, adını sabah aydınlığı anlamına gelen Felak kelimesinden almıştır. Felak suresinde bazı kötülükler sayılarak bunlardan Allah'a (c.c.) sığınılması gerektiği belirtilmiştir. Felak ve Nas suresi iki koruyucu anlamına gelen "Muavvizeteyn" adıyla bilinir.

Felak suresi kötü şeylerin şerrinden Allah'a (c.c.) sığınılması emriyle başlar. Surede geçen karanlık ifadesi gecenin karanlığı ve cehalet anlamına gelir. Bu surede bunların yanı sıra büyü, sihir gibi İslam dininde yasaklanmış fiilleri yapanların ve kıskanç kişilerin şerrinden de Allah'a (c.c.) sığınılması gerektiği vurgulanır. Hz. Muhammed (s.a.v.) yatmadan önce⁸⁸ ve namazlardan sonra⁸⁹ düzenli olarak bu sureyi okumuş ve okunmasını tavsiye etmiştir.

Okunuşu:

Bismillâhirrahmânirrahîm

1. Kul e'üzü bi-Rabbî'l-felak.
2. Min şerri mâ halak.
3. Ve min şerri ğâsıkın izâ ve kab.
4. Ve minşerri'n-neffâsâti fi'l-'ukad.
5. Ve min şerri hâsidin izâ hased.

Anlamı:

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. De ki: "Sabahın rabbine sığınırım;
2. Yarattığı şeylerden gelebilecek kötülüklerden;
3. Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden;
4. Düğümlere üfürenlerin şerrinden;
5. Bir de kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden!"

88 bk. Tirmizî, Deavât, 21.

89 bk. Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'an, 12.

ÜNITEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Güzel davranışların bireysel ve toplumsal faydaları nelerdir? Yazınız.

.....
.....

2. Adalet nedir? Açıklayınız.

.....
.....

3. İhtiyaç sahibi insanlara yardım ederken nelere dikkat etmeliyiz? Yazınız.

.....
.....

4. Hz. Salih'in (a.s.) hayatını ana hatlarıyla özetleyiniz.

.....
.....

5. Felâk suresinin verdiği mesajları yazınız.

.....
.....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. "Güçlü kimse, insanları güreşte yenen değil, bilakis öfke anında kendisine hâkim olandır." (Müslim, Birr, 107.)

"Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter." (Ebû Dâvûd, Zekât, 45.)

Yukarıdaki hadislerde sırasıyla hangi değerlere yer verilmiştir?

A) Kulluk - Tevazu

B) Öz denetim - Sorumluluk

C) Müsamaha - Tevekkül

D) Güvenilirlik – Cömertlik

2. Özü de bir, sözü de bir,
Yüreğinde taşımaz kibir;
Verdiği sözü namus bilir,
Aldığı emaneti geri verir.

Yukarıdaki dörtlükte tarif edilen kişinin ahlakı hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Doğru sözlü olduğu
B) Alçak gönüllü olduğu
C) Sözünde durduğu
D) Emanete ihanet ettiği

3. “Çaresiz kaldığım anlarda gider, bir taş ustası bulur, onu seyrederim. Adam belki yüz kere vurur taş. Ama değil kırmak, küçücük bir çatlak bile oluşturamaz. Sonra birden, yüz birinci vuruşta taş ikiye ayrılır. İşte o zaman anlarım ki taş ikiye bölen o son vuruş değil, ondan öncekilerdir.”

Yukarıdaki paragrafa konu olan temel iki kavram hangileridir?

- A) Şükür – Yardımseverlik
B) Sabır – Çalışkanlık
C) Çaresizlik – Yılgınlık
D) Tembellik - Ümitsizlik

4. Bir gün Hz. Peygamber ashabıyla birlikte otururlarken bir cenaze geçer. Hz. Muhammed (s.a.v.) hemen ayağa kalkar. Çevresindekiler, geçen cenazenin bir Yahudi cenazesi olduğunu söylerler. Hz. Peygamber: “Olsun, o da bir can değil mi?” (Müslim, Cenâiz, 81.) diyerek cevap verir.

Bu olay Hz. Peygamberin en çok hangi yönünü gösterir?

- A) Sabrını
B) İnsanlara değer verdiğini
C) Danışarak iş yaptığını
D) Cesaretini

5. Bir derneğin yetimlere yardım projesini öğrenen Emine, durumu sınıf arkadaşlarıyla paylaşır. Bir yetimin tüm ihtiyaçlarını bir yıl boyunca karşılayabileceklerini anlatır. Arkadaşları Emine'nin teklifini kabul eder. Emine, teklifin kabul edilmesinin mutluluğuyla evine gider.

Yukarıdaki metinden aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Başkalarını da düşünmeliyiz.
- B) Muhtaçlara yardım insanı mutlu eder.
- C) Sadece yetimlere yardım etmek gerekir.
- D) İhtiyaç sahibi insanlara ulaşmalıyız.

6. "Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer." (Buhârî, Edeb, 27.)

Hadiste vurgulanan temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Müminlerin kardeşliği
- B) Müslümanların ibadetleri
- C) İnsanların itaati
- D) Müminlerin adaleti

C. Aşağıdaki cümleler doğruysa başına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

1. () Değer; bir sorunu ele alış biçimi, bir kimsenin bir sorun karşısında tuttuğu yol, davranış şeklidir.
2. () Adalet, hayatın her alanında önemli bir değerdir.
3. () Hz. Peygamberin hicret arkadaşı olan sahabe Hz. Ömer'dir.
4. () Sabır sadece zorluklara tahammül ve pasif bir bekleyiş değildir.
5. () Özdenetim kişinin diğer insanları denetlemesi ve kontrol etmesidir.

D. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerle doldurunuz.

(ölçülü – dürüstlük – yardımsever – kulluk – sevgi - müminler – ahlak – güzel – iyilik – güler yüzlülük –öz denetim- iman – ibadet – adalet - saygı)

1. "Sevdiğini sev, belki bir gün düşmanın olur. Nefret ettiğinden de nefret et, belki bir gün dostun olur." (Tirmizî, Birr, 60.)
2. insanın söz ve davranışlarında doğru olması ve yalandan uzak durmasıdır.
3. İnsanın Allah'a (c.c.) karşı en önemli sorumluluğu tur.
4. İnsanlar haksızlığa uğradığında sorunlarınınle çözülmesini ister.
5. Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, bakımından en güzel olanıdır.
6. davranışların arttığı bir toplumda huzur ve güven ortamı oluşur.
7. Sizden biri kendisi için istediğini (Müslüman) kardeşi için de istemedikçe (gerçek anlamda) etmiş olamaz.
8. "Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze göstermeyen bizden değildir." (Tirmizî, Birr, 15)
9. Hediyeleşmek aramızdaki bağına kuvvetlendirir.
10. sahibi insan davranışlarını kontrol eder.